

Метадычны каментарый да вучэбнага дапаможніка “Музыка”

I КЛАС. I чвэрць

СВЕТ ГУКАЎ

Урок 1

Свет, што гучыць вакол нас

С. 4—5:

Разгледзьце малюнкi. Якія поры года на іх адлюстраваны? Якія гукі можна “пачуць” (уявіць), гледзячы на малюнкi?

С. 6:

Разгледзьце малюнкi. Што на іх адлюстравана? Паспрабуйце агучыць усе чатыры малюнкi. Спачатку адлюструйце спевы птушак (голосам ці на музычных інструментах), потым шум хвалі (голосам ці падручнымі сродкамі), стук дажджу (на музычным інструменце ці падушачкамі пальцаў па сталае). Зараз пад кіраўніцтвам настаўніка-дырыжора агучым чацвёрты малюнак.

→ Пры агучванні чацвёртага малюнка можна падзяліць клас на тры групы: кожны рад будзе адказны за выкананне пэўных гукаў. Дзяленне класа на тры партыі дазваляе агучыць усю гукавую партытуру. Таксама, пры жаданні, можа быць прадумана і агучана партыя ката, што глядзіць у акно.

С. 7:

Разгледзьце малюнкi. Якія дзеянні выконваюць дзеці? Паспрабуйце выканаць гучальныя жэсты (пстрычка, воплеск, шчыпок, пляскач, прытоп). Прыдумайце свае гучальныя жэсты і прапануйце іх класу для выканання.

Урок 2

Прыродныя і механічныя гукі

С. 8:

Якія гукі можна “пачуць” (уявіць), разглядаючы малюнак? Назавіце гэтыя гукі, паспрабуйце паказаць іх голасам. Гледзячы на малюнак, назавіце прадметы, якія выдаюць механічныя гукі. Успомніце, якія яшчэ прадметы могуць выдаваць механічныя гукі.

С. 9:

Якія прыродныя гукі можна “пачуць” (уявіць), разглядаючы малюнак? Якіх гукаў вам уявілася больш: прыродных ці механічных? Падумайце, як з дапамогай гукаў можна “намаляваць” карціну “Аграгарадок улетку”. Агучце сваю карціну. Абмяркуйце, як будзеце перадаваць гукі свойскіх жывёл, транспарту, будаўнічых механізмаў.

С. 10:

Разгледзьце малюнкi. Што з паказанага на малюнках выдае прыродныя гукі, а што — механічныя? Размяркуйце малюнкi ў дзве групы. Раствлумачце сваё рашэнне.

Разгледзьце адлюстраваныя на малюнку школьныя прылады. “Прымусьце” гучаць ваш пенал, ручку, аловак у тачылцы. Якія яшчэ гукі можна атрымаць з дапамогай школьных прылад?

С. 11:

Прыміце ўдзел у гульні “Знайдзі лішняе”. Разгледзьце малюнкi. Знайдзіце радок малюнкаў, у якім усе прадметы выдаюць прыродныя гукі. Затым знайдзіце радок, у якім усе прадметы выдаюць

механічныя гукі. Назавіце гукі, якія выдаюць прадметы ў двух астатніх радках.

Урок 3

Музыка — краіна гукаў

С. 12:

Разгледзьце малюнкi. Чым займаюцца дзеці? У чым заключаецца асноўнае адрозненне першага малюнка ад другога?

- Настаўнік падводзіць першакласнікаў да разумення таго, што на першым малюнку дзеці ўдзельнічаюць у вакальнай дзейнасці, на другім — у інструментальнай. Увага звяртаецца на асобныя дэталі на малюнках, настаўнік тлумачыць, што такое пюпітр (падстаўка для нот), хор, ансамбль і інш.

С. 13:

Разгледзьце дзве лініі. Чым яны адрозніваюцца? Паспрабуйце голасам агучыць спачатку прамую лінію, затым хвалістую. Прыдумайце свае гукавыя загадкі і загадайце іх класу.

- Пры выкананні задання адзін вучань спявае — астатнія адгадваюць, якую лінію ён “малюе” голасам. Вучні павінны быць падрыхтаваны да таго, што “маляваць” голасам яны могуць на любой вышыні.

Разгледзьце тры малюнкi з шарыкамі. Звярніце ўвагу на тое, як размешчаны шарыкі. На якім малюнку ўсе шарыкі размешчаны на адной вышыні? На якіх малюнках шарыкі мяняюць сваю вышыню? Агучце голасам кожны малюнак.

- Пры выкананні задання можна пераводзіць указальны палец ад шарыка да шарыка, адначасова выконваючы голасам гукі. Варыянтаў выканання задання можа быць шмат. Галоўнае, каб пры рабоце з 2 і 3-й схемамі гукі адрозніваліся па вышыні.

С. 14:

Разгледзьце малюнкi інструментаў у верхняй рамачцы. Як вы думаеце, як на гэтых інструментах граюць музыкі?

- Настаўнік называе кожны інструмент (кастаньеты, літаўры, малы барабан, вялікі барабан) і паведамляе, што гэта ўдарныя музычныя інструменты. Гук на іх ствараецца пры дапамозе ўдару адной паверхні аб другую. У барабанаў і кастаньетаў нельга вызначыць вышыню гукаў. Літаўры — ударны інструмент з пэўнай вышынёй гучання; гук здабываюць пальцамі або з дапамогай спецыяльных драўляных ляскотак з шарападобнымі накісчэнікамі. Паслухайце, як гучаць інструменты, параўнайце іх гучанне.

Разгледзьце інструменты ў ніжняй рамачцы, назавіце іх. Раскажыце, як на гэтых інструментах іграюць музыкі.

- Вучні называюць трубу, ксілафон, флейту і скрыпку. Гэта музычныя інструменты, якія выдаюць гукі рознай вышыні. Можна абмеркаваць з дзецьмі прыёмы (спосабы) гуказдабывання на кожным інструменце і раскажаць, да якой групы адносіцца кожны інструмент (скрыпка — струнны смычковы інструмент, флейта і труба — духавыя, ксілафон — пласціначны ўдарны).

Паслухайце гучанне гэтых інструментаў і падзяліцеся сваімі ўражаннямі. Арганізаваць праслухоўванне можна ў форме гульні-віктарыны.

С. 15:

Разгледзьце інструменты ў верхняй рамачцы. Якія інструменты вам знаёмы? На якіх інструментах вам даводзілася іграць раней?

- Вучні дзеляцца сваім выканальніцкім вопытам, дэманструюць свае веды аб спосабах ігры на кожным інструменце. Першакласнікі прагаворваюць назвы ўсіх прадстаўленых у вучэбным дапаможніку інструментаў (бубен, скрыначка, трашчотка, клавес (палачкі), маракасы, лыжкі, ксілафон, цымбалы, дзіцячае піяніна), па магчымасці ўключаюцца ў рэальны працэс музыцыравання.

Урок 4

Карціны, створаныя пры дапамозе гукаў

С. 16:

Разгледзьце малюнак. Якіх жывёл (звяроў, птушак, насякомых) вы заўважылі? Успомніце, якія гукі выдае кожная жывёла. Стварыце гукавую карціну раніцы ў лесе. Выкарыстоўвайце для гэтага свой голас, музычныя і шумавыя інструменты, гучальныя жэсты, падручныя сродкі.

С. 17:

Успомніце, якія гукі выдаюць прадстаўленыя на малюнках жывёлы. Перадайце гэтыя гукі голасам. Загадайце класу свае загадкі.

С. 18:

Паслухайце твор французскага кампазітара Жана-Філіпа Рамо “Курыца”. Гэты твор напісаны для клавесіна — некалі вельмі папулярнага інструмента, папярэдніка фартэпіяна. Якую карціну “малюе” музыка? Чаму кампазітар даў свайму твору такую назву?

Разгледзьце ілюстрацыю ў рамачцы. Як вы думаеце, якімі гукамі можна “намалюваць” у

музыцы курыцу і куранят? Чым гэтыя гукі будуць адрознівацца? Паспрабуйце “намаляваць” з дапамогай гукаў (на металафоне, ксілафоне або фартэ-піяна) курыцу і куранят. Складзіце гукавую карціну пад назвай “На птушыным двары”.

- Пры адсутнасці ў класе музычных інструментаў можна стварыць гукавую карціну “На птушыным двары” пры дапамозе падручных сродкаў, удараў падушачкамі пальцаў па сталю, з удзелам голасу.

С. 19:

Разгледзьце два малюнкi. Чым яны адрозніваюцца? Як можна голасам адлюстраваць розны стан мора? Чаму пад першым малюнкам намалявана плаўная лінія, а пад другім хвалістая? Адлюструйце голасам спакойнае мора, а затым мора падчас шторму.

- Пры выкананні задання можна прапанаваць дзецям дапамагаць сабе, рухаючы указальным пальцам па лініі.

Паслухайце фрагмент музычнай кампазіцыі Мікалая Рымскага-Корсакава “Акiян — мора сiняе” (уступ да оперы “Садко”). Абмяркуйце свае ўражанні.

Урок 5

Карціны, створаныя пры дапамозе гукаў

С. 20:

Развучыце песню “Восень” (словы М. Івенсэн, музыка М. Красева). Навучыцеся выконваць яе прыгожым гукам.

Прыдумайце да песні выразныя рухі. Можце ўявіць сябе восеньскім лісцем, якое кружыцца ў танцы.

С. 21:

Агучце голасам і пры дапамозе падручных сродкаў незвычайны музычны запіс. Падумайце, як будзе гучаць ваш музычны нумар. Як і чым вы адлюструеце лініі, кольцы, зорачкі, смайлік? Можце прыдумаць некалькі варыянтаў агучвання запісу. Параўнайце розныя варыянты. Адбярыце самы цікавы.

- Пасля агучвання дадзенага ў вучэбным дапаможніку графічнага запісу можна прапанаваць вучням стварыць свае запісы і агучыць іх. Пры жаданні першакласнікі могуць прыдумаць сваім творам назвы.

Разгледзьце астатнія ілюстрацыі на старонцы. Што на іх адлюстравана? Які запіс музыкі з’яўля-

ецца, на ваш погляд, сучасным, а які — старадаўнім? Раскажыце, што вам вядома пра запіс гучання музыкі.

- Раней гукі на пісьме адлюстроўваліся з дапамогай кручкоў, у цяперашні час музыканты выкарыстоўваюць ноты. Калісьці гучанне музыкі не ўмелі захоўваць, таму аб старажытнай музыцы сучасным людзям вядома вельмі мала. З вынаходствам грампласцінак, аўдыёкасет, дыскаў праблема запісу гучання вырашана. Дзякуючы гэтаму нават праз шмат гадоў людзі змогуць пачуць музыку, папулярную ў нашы дні, даведацца, як і хто яе выконвае.

С. 22:

Разгледзьце карціну. Прыдумайце ёй назву. Якая музыка падышла б да карціны? Падумайце, як з дапамогай музычных гукаў можна перадаць цішыню раніцы.

С. 23:

Разгледзьце малюнкi. Якія гукі (прыродныя, механічныя або музычныя) могуць выдаць намаляваныя прадметы? Стварыце свае гукавыя карціны і агучце іх перад класам.

- Можна прапанаваць вучням папрацаваць у парах. Дзеці адбіраюць адну ці некалькі ілюстрацый з прапанаваных, складаюць маленькую гукавую кампазіцыю, пасля чаго прадстаўляюць яе класу. Пасля гукавога прадстаўлення кожная пара расказвае, якая задумка ляжала ў аснове.

Перад выкананнем дадзенага творчага задання пажадана правесці падрыхтоўчую працу — выканаць яго калектыўна, каб вучні атрымалі ўзор. Напрыклад, адабраны два малюнкi — “плёскат хвалі” і “людзі ў восеньскім парку”. Можна ўявіць, што людзі, прагульваючыся па парку (адлюстроўваюцца крокі, шамаценне лісця), успамінаюць, як на моры бачылі шторм (“малюецца” вецер, плёскат хвалі); успаміны скончыліся, людзі зноў ідуць па парку.

Урок 6

Настрой, перададзены пры дапамозе гукаў

С. 24–25:

Разгледзьце малюнкi. У якім стане (настроі) знаходзяцца дзеці, намаляваныя на кожным малюнку? З дапамогай гуку “О...” паспрабуйце перадаць настрой кожнага героя. У каго з класа атрымалася лепш за ўсё перадаць стан стомленасці, хвалявання, злосці?

С. 26:

Разгледзьце малюнкi. Чым яны адрозніваюцца? Які настрой у хлопчыка? Знайдзіце малюнак, на якім хлопчык:

- радуецца;
- злуецца;
- нечым спалоханы;
- хітруе.

Прагаварыце сказ “Белабока сарока прыляцела здалёка” з розным настроем (весела, здзіўлена, злосна (незадаволеная), пакрыўджана і да т. п.).

- Выкананне задання можа быць арганізавана ў форме гульні. Аднаму вучню паведамляецца (так, каб не было чуваць астатнім), з якім настроем ён павінен вымавіць (прагаварыць або праспяваць) словы. Ён спрабуе выканаць пастаўленую перад ім задачу (перадаць голасам адпаведны настрой). Клас адгадвае загадку.

На старонцы вучэбнага дапаможніка перададзены наступныя эмацыйныя станы: радасць, сум, крыўда — верхні рад; незадаволенасць (злосць), весялосць, страх — сярэдні рад; здзіўленне, сярэдзітасць, гуллівасць (хітрасць) — ніжні рад.

С. 27:

Разгледзьце малюнкi. Раскажыце, у якім настроі знаходзіцца каза на двух малюнках. У якім стане знаходзіцца прагнаы медзвездзянты на двух малюнках? Вылучыце пару малюнкаў, якая вам больш спадабалася. Перадайце на музычным інструменце (або на двух розных інструментах) змену настройаў герояў.

Урок 7

Настрой, перададзены пры дапамозе гукаў

С. 28–29:

Разгледзьце малюнкi. Які настрой яны ў вас выклікаюць? Паслухайце два музычныя творы. Вызначце, якому малюнку адпавядае першы музычны твор, а якому — другі. Растлумачце свой адказ.

- Вучням могуць быць прапанаваны для праслухоўвання як інструментальныя п’есы (напрыклад, “Сумная песня восеньскага лесу”

і “Вясёлы дожджык” Л. Мурашкі), так і фартэ-піянная партыі рознахарактарных песень, якія развучваюцца на ўроку (напрыклад, “Сонейка” і “Дожджык” — словы Л. Дымавай, музыка А. Цілічэвай).

С. 30–31:

Разгледзьце карціны. Які настрой яны перадаюць? Якая з карцін выклікае самы радасны настрой? У якім з месцаў, намалёваных на карцінах, вам хацелася б зараз апынуцца? Паслухайце музычны твор. Падбярыце карціну, падобную да яго па настроі.

- Вучням прапануецца паслухаць інструментальны твор, сугучны з адной з карцін (на выбар настаўніка).

Урок 8

Абагульняючы ўрок па тэме “Свет гукаў”

С. 32:

Разгледзьце малюнкi. Героі якой казкі на іх намалёваны? Падбярыце для кожнага казачнага персанажа музычны інструмент. Растлумачце свой выбар. “Намалюйце” гукамі кожнага персанажа.

С. 33:

Падбярыце для кожнага персанажа рускай народнай казкі “Рэпка” музычны інструмент. Раскажыце казку, суправадзіце аповед іграй на музычных інструментах. Паспрабуйце адлюстраваць змест малюнкаў пры дапамозе адных толькі інструментаў (без тэксту). Ствараючы гукавыя карціны, сачыце за дырыжорскім жэстам, які будзе паказваць, калі ўступаць кожнаму персанажу.

В. В. КАВАЛІЎ,

дацэнт кафедры педагогікі і псіхалогіі пачатковай адукацыі БДПУ імя М. Танка;

М. Б. ГАРБУНОВА,

метадыст вышэйшай катэгорыі аддзела метадычнага забеспячэння пачатковай адукацыі НІА.